ISSN *2413-5593 (Print); ISSN 2663-6530 (On-line)*
2026. № 50 : 202-213
Social Sciences. *Arts and Humanities*
PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics

УДК 811.112.2'42:37.016

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 28.06.2026 р.
Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 05.07.2026 р.
Оригінальність тексту [The originality of the text] – 97,1 %
Прорецензовано [Peer-reviewed] –19.07.2026 р.
Рекомендовано до друку [Recommended for publication] – 29.08.2026 р.
http://doi.org//10.17721/2663-6530.2026.50.202-213

АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЦИФРОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Любов Василівна Наконечна *(м. Київ, Україна)*
https://orcid.org/0009-0000-3721-9047
liubov.nakonechnaya@gmail.com
асистент кафедри германської філології та перекладу
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті здійснено аналіз політичної лексики в німецькомовній цифровій комунікації та обґрунтовано її навчальний потенціал для одночасного формування критичної й комунікативної компетентності студентів, які вивчають німецьку мову як іноземну. Актуальність дослідження зумовлена специфікою цифрового політичного спілкування, у якому короткі повідомлення, заголовки, дописи та інші медійні формати поєднують доступність автентичного мовного матеріалу з високою концентрацією оцінних, прагматичних і культурно зумовлених смислів. За таких умов тематичне засвоєння політичної лексики як переліку відповідних понять не забезпечує повноцінного розуміння того, як конкретні мовні одиниці організовують зміст повідомлення та спрямовують його інтерпретацію. У центрі дослідження перебуває політична лексема як одиниця, функціонування якої може бути простежене через взаємодію словникового значення, контексту, сполучуваності, оцінності, метафоричної концептуалізації та прагматичної функції. На матеріалі типових для німецькомовної цифрової комунікації мовних конструкцій запропоновано аналітико-комунікативну модель, яка передбачає виявлення політично значущої лексеми, встановлення її контекстуального значення, аналіз лексичного оточення, оцінного та прагматичного потенціалу, виявлення метафоричних моделей, перевірку інтерпретації за допомогою текстових доказів, переформулювання та створення власного висловлення. Проаналізовано функціонування лексем Freiheit (свобода), Verantwortung (відповідальність), Gerechtigkeit (справедливість), Zukunft (майбутнє), Zusammenarbeit (співпраця), а також політичних Schlagwörter (ключових політичних слів) і метафоричних конструкцій. Показано, що системний аналіз політичної лексики дає змогу перейти від засвоєння окремих мовних одиниць до усвідомлення їхньої ролі у формуванні змісту цифрового повідомлення. Обґрунтовано доцільність поєднання рецептивної та продуктивної діяльності, за якого студент не лише інтерпретує автентичний матеріал, а й перевіряє власне розуміння через мовну трансформацію та самостійне продукування висловлення.

Ключові слова: *політична лексика, аналіз політичної лексики, німецька мова як іноземна, німецькомовна цифрова комунікація, політичний дискурс, критична медіакомпетентність, комунікативна компетентність, лексико-прагматичний аналіз, цифрові медіа.*

(Current issues in linguodidactics [Aktual'ni pytannja lingvodydaktyky])
Analysis of Political Vocabulary in German-Language Digital Communication as a Means of Developing Students' Critical and Communicative Competence (in Ukrainian) **[Analiz politychnoi leksyky v nimetskomovnii tsyfrovii komunikatsii yak zasobu formuvannia krytychnoi ta komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv]**
© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, liubov.nakonechnaya@gmail.com

ISSN *2413-5593 (Print); ISSN 2663-6530 (On-line)*
2026. № 50 (УДК 81) : 202-213
ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics

ANALYSIS OF POLITICAL VOCABULARY IN GERMAN-LANGUAGE DIGITAL COMMUNICATION AS A MEANS OF DEVELOPING STUDENTS' CRITICAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE

Liubov V. Nakonechna *(Kyiv, Ukraine)*

https://orcid.org/0009-0000-3721-9047
liubov.nakonechnaya@gmail.com

lecturer at Department of Department of German Philology and Translation
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article examines the analysis of political vocabulary in German-language digital communication and substantiates its potential for the simultaneous development of students' critical and communicative competence in German as a foreign language. The relevance of the study is determined by the specific nature of digital political communication, in which short messages, headlines, posts, and other media formats combine accessible authentic language material with a high concentration of evaluative, pragmatic, and culturally embedded meanings. Under these conditions, learning political vocabulary as a thematic set of terms does not in itself enable students to understand how particular lexical units organise the meaning of a message and guide its interpretation. The study therefore focuses on the political lexeme as a linguistic unit whose functioning can be examined through the interaction of dictionary meaning, context, collocational relations, evaluation, metaphorical conceptualisation, and pragmatic function. On the basis of typical linguistic constructions found in German-language digital communication, the article proposes an analytical-communicative model comprising the identification of a politically relevant lexical unit, the establishment of its contextual meaning, the analysis of its linguistic environment, evaluative and pragmatic potential, the identification of metaphorical models, the verification of interpretation through textual evidence, reformulation, and independent production. Particular attention is paid to lexical items such as Freiheit (freedom), Verantwortung (responsibility), Gerechtigkeit (justice), Zukunft (future), and Zusammenarbeit (cooperation), as well as political Schlagwörter and metaphorical constructions. The analysis demonstrates that political vocabulary can function as an interface between language learning and critical interpretation when students are required not only to identify lexical meanings but also to explain how particular lexical choices contribute to the organisation of meaning in a digital message. The proposed approach connects receptive and productive activities: students interpret an authentic message, examine the linguistic choices that structure its meaning, test alternative formulations, and use the results of their analysis in their own communicative production. The study argues that systematic work with political vocabulary can make students more attentive to evaluative and pragmatic meanings, encourage them to support interpretations with textual evidence, and develop their ability to make conscious linguistic choices in German-language communication.

Keywords: *political vocabulary, analysis of political vocabulary, German as a foreign language, German-language digital communication, political discourse, critical media competence, communicative competence, lexical-pragmatic analysis, digital media.*

Вступ. Цифрове середовище істотно змінює умови функціонування політичної мови, оскільки політична комунікація дедалі частіше відбувається у форматах, для яких характерні стисліcть, висока швидкість поширення інформації, поєднання вербальних і невербальних

(Актуальні питання лінгводидактики [Aktual'ni pytannja lingvodydaktyky])
Аналіз політичної лексики в німецькомовній цифровій комунікації як засобу формування критичної та комунікативної компетентності студентів (Українською) **[Analiz politychnoi leksyky v nimetskomovnii tsyfrovii komunikatsii yak zasobu formuvannia krytychnoi ta komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv]**
© ***Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

засобів та безпосередня взаємодія з адресатом. Для навчання іноземної мови це створює особливу ситуацію: цифрові політичні повідомлення є доступним джерелом автентичного матеріалу, але водночас вимагають від студента значно більшої інтерпретаційної уваги, ніж звичайне засвоєння тематичної лексики, оскільки окремі слова в них можуть виконувати не лише номінативну, а й оцінну, аргументативну, ідентифікаційну та прагматичну функції [Bies 2023, с. 199–204; Biebighäuser 2023, с. 19–30].

У такому контексті особливого значення набуває питання про те, як організувати роботу з політичною лексикою так, щоб вона не зводилася до засвоєння списку слів на позначення політичних понять, а ставала частиною аналітичної діяльності студента. Політична лексема в цифровому повідомленні функціонує в конкретному контексті, вступає у зв'язки з іншими словами, може актуалізувати певну оцінку, входити до метафоричної моделі та впливати на спосіб інтерпретації повідомлення, тому її навчальний аналіз дозволяє поєднати мовний і медіакомунікативний аспекти іншомовної освіти.

Проблема набуває особливої **актуальності** в умовах поширення цифрових форматів політичної комунікації, які потребують від користувача не лише розуміння мовного повідомлення, а й здатності визначати, за допомогою яких мовних засобів це повідомлення організовано. Дослідження критичного використання медіа в іншомовній освіті підкреслюють необхідність переходу від технічного використання цифрових ресурсів до усвідомленої роботи з медіатекстом [Biebighäuser 2023, с. 19–30]. У сучасній дидактиці німецької мови політичні цифрові формати також розглядаються як матеріал для аналізу, зокрема в роботі з мультимодальними та соціальномедійними жанрами [Bülow & Merten 2025, с. 59–69].

Наукове осмислення політичної мови в іншомовному навчанні представлено, зокрема, у праці A. Bies, яка пов'язує політолінгвістичний аналіз із дидактикою німецької мови як іноземної та пропонує аналітичну сітку для роботи з політичними текстами, охоплюючи лексичні, граматичні, жанрові, інтеракційні та країнознавчі параметри [Bies 2023, с. 205–207]. Значущими для запропонованого підходу є також дослідження критичної медіакомпетентності в іншомовній освіті [Ylönen et al. 2008, с. 185–193; Biebighäuser 2023, с. 19–30], праці з політичної комунікації в соціальних медіа [Weidacher 2018, с. 309–330] та сучасні дослідження цифрової політичної комунікації [Ferron 2024, с. 439–462]. Окремий напрям становлять роботи, у яких аналізуються мультимодальні цифрові політичні формати та їхній дидактичний потенціал [Bülow & Merten 2025, с. 59–69].

Водночас у межах іншомовного навчання недостатньо розробленим залишається питання про те, як саме аналіз політичної лексики може бути перетворений на системну навчальну процедуру, яка одночасно розвиває мовну інтерпретацію, критичне читання цифрового повідомлення та самостійну комунікативну діяльність. Якщо комплексний аналіз політичного тексту охоплює значну кількість параметрів, то короткі цифрові повідомлення потребують компактнішого інструментарію, здатного виходити від конкретної мовної одиниці й поступово розгортати її функціональний контекст.

Саме тому **метою** статті є обґрунтувати й описати модель аналізу політичної лексики в німецькомовній цифровій комунікації як засобу формування критичної та комунікативної

© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

компетентності студентів. **Об'єктом** дослідження є політична лексика в німецькомовній цифровій комунікації, а **предметом** – її лексико-семантичне, оцінне та прагматичне функціонування в навчально-аналітичній роботі студентів. **Матеріалом** слугують типові мовні конструкції цифрової політичної комунікації, а також наукові праці з політолінгвістики, дидактики німецької мови як іноземної та критичної медіаосвіти.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що політичну лексему запропоновано розглядати не лише як одиницю тематичного словника, а як відправну точку поетапного переходу від лексичного спостереження до прагматичної інтерпретації цифрового повідомлення та самостійної комунікативної дії. Такий підхід дозволяє поєднати лексико-семантичний аналіз із розвитком критичної медіакомпетентності та іншомовної комунікативної діяльності. **Методологічно** дослідження спирається на контекстуальний, лексико-семантичний, прагматичний та дискурсивний аналіз, елементи концептуального аналізу метафоричних конструкцій, а також на методи дидактичного моделювання та зіставлення. Їх поєднання дає змогу розглядати політичну лексему одночасно як мовний об'єкт, компонент цифрового повідомлення та інструмент навчальної діяльності.

Слід наголосити, що політична комунікація в сучасній лінгвістиці розглядається як особливий тип публічної мовленнєвої діяльності, для якого характерне функціонування мовних засобів у зв'язку із соціальними, інституційними та прагматичними чинниками. У політолінгвістичному підході увага приділяється не лише тематичній належності лексики, а й тому, як мовні одиниці організують політичне повідомлення, актуалізують оцінні смисли та забезпечують певні комунікативні функції [Bies 2023, с. 199–204].

Для навчання німецької мови як іноземної важливим є положення про те, що політична мова може бути повноцінним матеріалом іншомовної освіти, якщо її аналіз не відокремлювати від конкретного комунікативного контексту. A. Bies показує, що робота з політичними текстами може охоплювати лексику, граматику, текстовий тип, інтеракцію та країнознавчий компонент, а автентичні політичні матеріали можуть використовуватися для розвитку рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності [Bies 2023, с. 205–209]. Для запропонованого в цій статті підходу особливо важливим є те, що політична лексика розглядається не ізольовано, а у взаємодії з ширшим текстовим і комунікативним контекстом.

Окрему групу становлять дослідження, присвячені критичній медіакомпетентності в іншомовній освіті. S. Ylönen та ін. наголошують на необхідності інтегрувати роботу з медіа в мовне навчання не як технічне доповнення, а як засіб розвитку здатності студентів усвідомлено працювати з медіаматеріалами [Ylönen et al. 2008, с. 185–193]. K. Biebighäuser розглядає критичне використання медіа в контексті мовного навчання та наголошує на значенні автентичних цифрових матеріалів для поєднання мовної практики з критичним осмисленням медіакомунікації [Biebighäuser 2023, с. 19–30].

Сучасна цифрова політична комунікація характеризується також зміною жанрових і прагматичних умов функціонування політичного повідомлення. Дослідження комунікації в соціальних медіа засвідчують значення наративних, оцінних і групоідентифікаційних засобів у цифровому політичному спілкуванні [Weidacher 2018, с. 309–330]. Аналіз комунікації у Twitter/X показує, що цифрове середовище створює специфічні умови для політичної

© ***Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

комунікації, у яких мовні та прагматичні характеристики повідомлення тісно пов'язані з особливостями платформи [Ferron 2024, с. 439–462]. Нові дидактичні дослідження політичних інтернет-мемів також демонструють необхідність навчати студентів працювати з цифровими форматами, у яких політичний зміст формується через взаємодію мовних і мультимодальних засобів [Bülow & Merten 2025, с. 59–69].

Для безпосереднього аналізу політичної лексики особливо важливими є положення A. Bies про різні типи політичного вокабуляру та функціонування політичних *Schlagwörter*. Такі одиниці можуть концентрувати складні суспільні смисли в компактній мовній формі та актуалізувати певну емоційну й оцінну перспективу [Bies 2023, с. 202–204]. Дослідниця також звертає увагу на метафоричні моделі, серед яких особливого значення набувають моделі шляху, природної катастрофи, хвороби, будівництва та війни [Bies 2023, с. 203–204]. Для іншомовного навчання це означає, що аналіз політичної лексики може виходити за межі встановлення словникового значення та включати дослідження способу концептуалізації політичних процесів. Отже, наявні дослідження створюють достатнє теоретичне підґрунтя для поєднання політолінгвістичного та дидактичного підходів, однак потребує подальшого конкретизування саме процедура переходу від окремої політичної лексеми до комплексної інтерпретації цифрового повідомлення. У запропонованій моделі таким переходом стає послідовний аналіз лексичного значення, контекстуального оточення, оцінності, прагматичної функції, метафоричної організації та можливостей подальшого комунікативного використання мовної одиниці.

Виклад основного змісту. Політична лексема стає для студента відправною точкою аналізу лише тоді, коли її розглядають не ізольовано, а в тому мовному оточенні, яке визначає її актуальне значення. Саме контекст показує, чи функціонує *Freiheit* (свобода) як назва політичної цінності, аргумент на користь певної позиції, елемент самопрезентації або частина усталеної формули. Тому робота з таким словом природно виходить за межі словникового тлумачення: студент має встановити його сполучуваність, оцінний потенціал, зв'язок із сусідніми висловленнями та ту комунікативну дію, яку воно виконує в конкретному повідомленні. Коли після цього йому пропонують замінити *Freiheit* іншою лексемою й пояснити, як змінилося б висловлення, лексична вправа перетворюється на аналіз мовного вибору. Робота з політичною лексикою в іншомовній аудиторії набуває іншого змісту, якщо виходити не з переліку слів, тематично пов'язаних із політикою, а з реального функціонування цих одиниць у комунікації, адже *Regierung* (уряд), *Freiheit*, *Verantwortung* (відповідальність), *Zukunft* (майбутнє), *Zusammenarbeit* (співпраця) чи *Gerechtigkeit* (справедливість) у цифровому повідомленні не просто називають певні поняття, а задають спосіб їх осмислення, увиразнюють авторське ставлення та спрямовують інтерпретацію адресата.

Саме контекст дозволяє побачити цю відмінність особливо виразно: слово *Freiheit*, наприклад, зберігає своє загальномовне значення, проте в конкретному політичному висловленні воно може ставати аргументом, позитивною ціннісною категорією, засобом самоідентифікації або підставою для легітимації певної позиції, тому його переклад чи словникове тлумачення ще не забезпечує розуміння того, що саме робить ця лексема в

© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

ISSN *2413-5593 (Print); ISSN 2663-6530 (On-line)*
2026. № 50 (УДК 81) : 202-213
ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics

повідомленні. Такий підхід змінює і сам характер навчального завдання: студент уже не просто встановлює значення незнайомого слова, а простежує шлях від лексичної форми до її функціонального навантаження, зіставляючи словникове значення з контекстом, виявляючи оцінність, визначаючи адресата й комунікативну мету та з'ясовуючи, яким чином мовний вибір впливає на інтерпретацію повідомлення.

Особливого значення набувають у цьому зв'язку політичні *Schlagwörter* (ключові політичні слова), оскільки вони здатні концентрувати складні суспільні смисли в компактній мовній формі та водночас актуалізувати певну оцінну перспективу [Bies 2023, с. 202–204], через що їх доцільно використовувати не тільки для поповнення словникового запасу, а й для формування в студентів уміння розпізнавати приховані в мовному виборі оцінні та прагматичні компоненти. Показовим у цьому сенсі є слово *Verantwortung*. У конструкції *Die Regierung übernimmt Verantwortung* (Уряд бере на себе відповідальність) воно пов'язане з репрезентацією дії суб'єкта, тоді як у висловленні *Die Regierung muss Verantwortung übernehmen* (Уряд має взяти на себе відповідальність) модальне *müssen* змінює комунікативну перспективу, оскільки висловлення набуває характеру вимоги або нормативного очікування. Ще іншу перспективу створює конструкція *Die Regierung trägt die Verantwortung* (Уряд несе відповідальність), де акцент переноситься вже не на процес прийняття відповідальності, а на її закріплення за певним суб'єктом. Таке зіставлення дозволяє студенту побачити, що політичне значення формується не лише самою лексемою, а й її синтагматичним оточенням.

Подібний аналіз може бути застосований до лексеми *Zukunft*. У висловленні *Wir gestalten die Zukunft* (Ми формуємо майбутнє) вона включається до конструкції, яка представляє майбутнє як результат активної дії, тоді як у *Die Zukunft ist offen* (Майбутнє відкрите) акцент переноситься на невизначеність подальшого розвитку. У конструкції *Eine sichere Zukunft für alle* (Безпечне майбутнє для всіх) лексема набуває виразного ціннісного та соціально орієнтованого характеру. Порівняння таких контекстів дає можливість простежити, як зміна дієслівного або прикметникового оточення трансформує комунікативну перспективу, не змінюючи основного словникового значення лексеми.

Не менш важливим параметром є оцінний потенціал політичної лексики. Наприклад, *Freiheit*, *Gerechtigkeit* і *Zukunft* можуть функціонувати як позитивно марковані ціннісні категорії, проте характер їх актуалізації залежить від контексту. У висловленні *Wir kämpfen für Freiheit* (Ми боремося за свободу) слово *Freiheit* поєднується з лексемою *kämpfen*, що надає повідомленню виразної динаміки та актуалізує модель боротьби, тоді як у конструкції *Freiheit bedeutet Verantwortung* (Свобода означає відповідальність) воно включається вже в дефініційну модель і пов'язується з іншою ціннісною категорією. Для навчання принципово важливо, що студент не отримує готового визначення «оцінного слова», а встановлює характер його функціонування на основі контексту.

Окрему групу становлять політичні *Schlagwörter*, які здатні концентрувати складні суспільні смисли в компактній мовній формі [Bies 2023, с. 202–204]. У цифровій комунікації вони особливо зручні для навчального аналізу, оскільки короткий допис або заголовок може будуватися навколо однієї-двох лексем, які визначають загальну смислову перспективу повідомлення. Наприклад, *Zusammenarbeit* може подаватися як уже наявна форма взаємодії в

© ***Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.]***, liubov.nakonechnaya@gmail.com

ISSN ***2413-5593 (Print); ISSN 2663-6530 (On-line)***
2026. № 50 : 202-213
Social Sciences. *Arts and Humanities*
PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics

конструкції *Wir setzen auf Zusammenarbeit* (Ми робимо ставку на співпрацю), як очікувана дія в *Wir wollen die Zusammenarbeit stärken* (Ми хочемо посилити співпрацю) або як предмет вимоги у *Wir fordern Zusammenarbeit* (Ми вимагаємо співпраці). Зміна дієслівного оточення дозволяє простежити, як одна політична лексема бере участь у створенні різних комунікативних перспектив.

Показовим є й функціонування метафоричних конструкцій, які переводять політичні процеси в зрозуміліші для адресата моделі, наприклад шляху, руху, будівництва або боротьби, причому така концептуалізація не є нейтральною, оскільки вона пропонує певний спосіб бачення політичної ситуації та може посилювати переконувальний потенціал повідомлення [Bies 2023, с. 203–204]. У висловленні *Wir gehen gemeinsam den Weg in die Zukunft* (Ми разом ідемо шляхом у майбутнє) політична дія осмислюється через модель руху, тоді як у *Wir bauen gemeinsam die Zukunft* (Ми разом будуємо майбутнє) актуалізується модель будівництва. Для студента це створює можливість дослідити, як заміна одного дієслова змінює не тільки образність висловлення, а й спосіб концептуалізації політичного процесу.

Аналітичний потенціал запропонованої моделі розкривається насамперед у тому, що політична лексика розглядається в ній не як однорідний тематичний масив, а як сукупність мовних одиниць із різним ступенем оцінності, прагматичної насиченості та здатності організовувати зміст цифрового повідомлення. Студент має встановити не лише словникове значення одиниці, а й те, які смислові характеристики актуалізуються в конкретному контексті, з якими словами вона поєднується, яку оцінну перспективу створює та яку комунікативну дію підтримує. Саме тому одна й та сама лексема може стати матеріалом для різних типів аналізу залежно від її мовного оточення.

Отже, аналіз політичної лексики в запропонованій моделі охоплює кілька взаємопов'язаних рівнів: від словникового значення та контекстуальної семантики до оцінності, сполучуваності, метафоричної концептуалізації та прагматичного функціонування. Важливо, що ці рівні не подаються студенту як готова класифікація, яку необхідно відтворити, а стають напрямами самостійного спостереження за мовним матеріалом. Завдяки цьому політична лексика переходить із позиції об'єкта запам'ятовування в позицію інструмента аналізу, за допомогою якого студент може пояснити, як мовний вибір організовує зміст цифрового повідомлення.

У такій перспективі сім операцій, запропонованих у межах моделі (див. табл. 1), утворюють не формальну послідовність навчальних кроків, а логічний ланцюг переходу від мовного спостереження до усвідомленої комунікативної дії.

Таблиця 1

Аналітико-комунікативна модель аналізу політичної лексики в німецькомовній цифровій комунікації

Етап	Зміст аналітичної операції	Запитання до студента	Очікуваний результат
1.	Виявлення політично значущої лексеми	Яке слово визначає політичний зміст повідомлення?	Виділення ключової одиниці

(Current issues in linguodidactics [Aktual'ni pytannja lingvodydaktyky])
Analysis of Political Vocabulary in German-Language Digital Communication as a Means of Developing Students' Critical and Communicative Competence (in Ukrainian) **[Analiz politychnoi leksyky v nimetskomovnii tsyfrovii komunikatsii yak zasobu formuvannia krytychnoi ta komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv]**
© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, liubov.nakonechnaya@gmail.com

ISSN *2413-5593 (Print); ISSN 2663-6530 (On-line)*
2026. № 50 (УДК 81) : 202-213
ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics

Етап	Зміст аналітичної операції	Запитання до студента	Очікуваний результат
2.	Встановлення контекстуального значення	Що означає ця лексема саме в цьому повідомленні?	Розмежування словникового й контекстуального значення
3.	Аналіз мовного оточення	З якими словами та конструкціями вона поєднується?	Виявлення синтагматичних зв'язків
4.	Визначення оцінного потенціалу	Яку оцінку або ціннісну перспективу актуалізує лексема?	Встановлення оцінного компонента
5.	Визначення прагматичної функції	Що робить ця лексема в повідомленні?	Виявлення комунікативної функції
6.	Перевірка інтерпретації та переформулювання	Що зміниться, якщо замінити слово або конструкцію?	Усвідомлення ролі мовного вибору
7.	Самостійне продукування	Як використати проаналізовану модель у власному висловленні?	Формування комунікативної дії

Таке розгортання аналізу дозволяє уникнути двох крайнощів. З одного боку, політична лексика не перетворюється на механічний список слів для запам'ятовування, а з другого – аналіз не переходить у довільне тлумачення політичного змісту, не підкріплене мовними доказами. Студент послідовно встановлює, що саме можна довести на матеріалі конкретного повідомлення, які висновки випливають із лексичного вибору та де закінчується текстове спостереження і починається інтерпретація.

Продуктивна частина роботи є логічним продовженням аналізу. Після встановлення функціонування певної лексеми студент може отримати завдання замінити її синонімічною або семантично близькою одиницею, перебудувати конструкцію, змінити її модальність або створити власне коротке повідомлення. Наприклад, зіставлення *Wir setzen auf Zusammenarbeit, Wir wollen die Zusammenarbeit stärken* і *Wir fordern Zusammenarbeit* дає можливість перейти від спостереження за лексемою *Zusammenarbeit* до усвідомлення того, як дієслівна конструкція змінює комунікативну функцію всього висловлення.

Подібну процедуру можна застосовувати й до метафоричних моделей. Якщо студент зіставляє *Wir gehen den Weg in die Zukunft* і *Wir bauen die Zukunft*, він має не просто назвати дві метафори, а пояснити, яку різницю створюють образ руху та образ будівництва, які дії стають концептуально доступними в кожному випадку та як ця відмінність позначається на сприйнятті повідомлення. У такий спосіб метафоричний аналіз стає частиною роботи з лексикою, а не окремою теоретичною вправою.

Робота з цифровою політичною лексикою потребує також уваги до адресата. Те саме слово може функціонувати по-різному залежно від того, чи використовується воно в офіційному повідомленні, короткому дописі, заголовку, коментарі або мультимодальному повідомленні. Тому студент має співвіднести лексичний вибір із жанром і комунікативною ситуацією, встановлюючи не лише «що означає слово», а й «чому саме це слово

© Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.], *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

використано тут». Така постановка питання безпосередньо пов'язує лексичний аналіз із комунікативною компетентністю.

Водночас аналіз не повинен перетворюватися на спробу реконструювати психологічні мотиви автора. Для навчальної роботи продуктивніше виходити з мовних ознак, які безпосередньо представлені в тексті: лексем, їхньої сполучуваності, модальності, оцінності, повторюваності, метафоричних моделей та інших доступних аналізу характеристик. Такий принцип відповідає доказовій логіці критичного читання, за якої інтерпретація має спиратися на текстовий матеріал, а не на припущення про наміри комуніканта.

Саме в цьому аспекті аналіз політичної лексики стає засобом формування критичної медіакомпетентності. Критичність тут не ототожнюється з негативним ставленням до політичного повідомлення. Вона передбачає здатність побачити його мовну структуру, встановити зв'язок між лексичним вибором і комунікативною метою, відокремити фактичний компонент від оцінного та аргументувати власну інтерпретацію текстовими доказами. Такий підхід узгоджується з розумінням критичного медіавикористання в іншомовній освіті [Biebighäuser 2023, с. 19–30].

Комунікативна компетентність у запропонованій моделі формується через можливість використовувати результати аналізу у власному мовленні. Студент не завершує роботу після того, як визначив значення політичної лексеми, а має застосувати отримане розуміння для побудови іншого висловлення, його трансформації або створення власного повідомлення. Таким чином, аналіз політичної лексики забезпечує зв'язок між рецептивним і продуктивним рівнями іншомовної діяльності.

Запропонована модель має спільну з підходом Bies вихідну позицію – необхідність включення політичної мови до іншомовного навчання, але відрізняється організацією навчального аналізу. У Bies політичний текст аналізується комплексно через сукупність лексичних, граматичних, жанрових, інтеракційних і країнознавчих параметрів [Bies 2023, с. 205–207]. У запропонованій моделі відправною точкою стає окрема політична лексема, навколо якої вибудовується поступовий перехід до ширшої інтерпретації тексту. Це дозволяє працювати навіть із короткими цифровими повідомленнями, для яких повна текстова аналітична сітка може бути надмірною.

Отже, запропонований підхід не замінює комплексного аналізу політичного тексту, а конкретизує один із його можливих напрямів і пристосовує його до роботи з короткими цифровими повідомленнями. Його специфіка полягає в тому, що політична лексема стає аналітичним центром, навколо якого вибудовується рух від семантики до прагматики, від інтерпретації до переформулювання та від рецептивної діяльності до самостійного мовленнєвого продукування.

Отримані результати, їх обговорення. Результатом проведеного теоретичного аналізу є модель, у якій політична лексема виконує функцію зв'язувальної ланки між мовною системою та цифровою комунікацією. Її навчальна цінність визначається не кількістю засвоєних одиниць, а можливістю простежити, як лексичний вибір включається в

© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

ширший процес формування значення. Така організація роботи відповідає сучасному розумінню медіаорієнтованого навчання іноземних мов, у якому автентичний матеріал стає не лише джерелом мовних зразків, а й об'єктом критичного осмислення [Biebighäuser 2023, с. 19–30].

Запропонована модель передусім змінює спосіб роботи з політичною лексикою. Якщо тематичний словник подає *Regierung, Verantwortung, Freiheit, Gerechtigkeit* або *Zukunft* як назви відповідних політичних понять, то цифровий текст дає змогу побачити, як ці одиниці набувають конкретного функціонального навантаження. Студент працює не тільки зі значенням слова, а й із його функціонуванням у повідомленні, що робить лексичну роботу безпосередньо пов'язаною з дискурсивним аналізом.

Інша суттєва риса моделі полягає в перенесенні уваги з припущень про авторську інтенцію на мовні ознаки, доступні безпосередньому аналізу. Замість того щоб встановлювати, що саме автор «хотів нав'язати» адресатові, студент визначає, які лексеми використано, які оцінки вони актуалізують, які смислові зв'язки створюють та які комунікативні можливості відкривають. Такий підхід робить навчальне завдання доказовим і зменшує ризик необґрунтованої інтерпретації.

Важливим результатом є поєднання рецептивної та продуктивної діяльності. Аналіз чужого повідомлення не є кінцевим етапом, оскільки студент має використати результати аналізу для створення власного тексту або переформулювання вихідного висловлення. Саме ця операція дозволяє перевірити, чи усвідомлено функціональне навантаження політичної лексеми, а не лише запам'ятовано її значення.

Критична медіакомпетентність у запропонованій моделі також набуває конкретного мовного виміру. Йдеться не про загальну здатність критично ставитися до цифрового контенту, а про вміння простежити, як конкретні слова та конструкції впливають на його інтерпретацію. Така перспектива відповідає сучасному розумінню критичного медіавикористання в іншомовній освіті [Biebighäuser 2023, с. 19–30] та узгоджується з новішими дидактичними підходами до аналізу політичних цифрових форматів [Bülow & Merten 2025, с. 59–69].

Порівняння запропонованої моделі з підходом Bies показує, що вони мають спільну вихідну позицію – необхідність включення політичної мови до іншомовного навчання, але відрізняються організацією навчального аналізу. У Bies політичний текст аналізується комплексно через сукупність лексичних, граматичних, жанрових, інтеракційних і країнознавчих параметрів [Bies 2023, с. 205–207]. У запропонованій моделі відправною точкою стає окрема політична лексема, навколо якої вибудовується поступовий перехід до ширшої інтерпретації тексту. Це дозволяє працювати навіть із короткими цифровими повідомленнями, для яких повна текстова аналітична сітка може бути надмірною.

У такій організації навчального матеріалу особливого значення набуває можливість перевірити інтерпретацію через мовну трансформацію. Якщо заміна *Freiheit* іншою лексемою змінює оцінну перспективу повідомлення, якщо заміна *übernehmen* на *tragen* в конструкціях із *Verantwortung* зміщує акцент, а зміна метафоричної моделі шляху на модель будівництва трансформує спосіб концептуалізації *Zukunft*, студент отримує

© Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.], *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

безпосередній доказ того, що мовний вибір є складником комунікативного змісту. Саме така перевірка перетворює абстрактне твердження про «вплив лексики» на конкретну аналітичну операцію.

Таким чином, отримані результати дозволяють розглядати політичну лексику не лише як тематичний компонент іншомовного курсу, а як інструмент формування аналітичної та комунікативної діяльності. Її аналіз поєднує семантичний рівень із прагматичним, а рецептивну роботу – із продуктивною, завдяки чому студент отримує можливість не тільки зрозуміти цифрове повідомлення, а й пояснити, як саме мовні засоби організовують його зміст.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави розглядати політичну лексику в німецькомовній цифровій комунікації як продуктивний дидактичний ресурс, за допомогою якого можна одночасно розвивати мовну інтерпретацію, критичне читання та комунікативне продукування. Її навчальна цінність визначається не самим фактом належності лексеми до політичної тематичної сфери, а можливістю простежити її функціонування в конкретному цифровому повідомленні.

Запропонована аналітико-комунікативна модель ґрунтується на послідовному переході від виявлення політично значущої одиниці до встановлення її контекстуального значення, аналізу мовного оточення, оцінного та прагматичного потенціалу, виявлення метафоричної концептуалізації, перевірки інтерпретації та подальшого самостійного використання мовної моделі. Така послідовність забезпечує наскрізний зв’язок між аналізом і комунікативною діяльністю.

Важливою особливістю запропонованого підходу є опора на текстові докази. Студент не повинен обмежуватися твердженням про те, що певне слово є «позитивним», «негативним», «емоційним» або «переконувальним». Він має показати, за рахунок якого контекстуального оточення, сполучуваності, модальності, метафоричної конструкції чи іншого мовного засобу формується відповідний ефект. У такий спосіб критичність набуває конкретного лінгвістичного виміру.

Не менш суттєвим є поєднання рецептивної та продуктивної діяльності. Аналіз цифрового повідомлення не завершується його розумінням, а переходить до мовної трансформації та створення власного висловлення. Це дозволяє перевірити, чи студент справді усвідомив функціональне навантаження політичної лексеми та чи здатний застосувати відповідну мовну модель у новій комунікативній ситуації.

Запропонований підхід розвиває положення попередніх досліджень політичної мови в іншомовному навчанні, зокрема аналітичну сітку Bies, проте зміщує центр уваги з комплексного аналізу цілого політичного тексту на поетапний аналіз окремої лексеми як доступної для студента точки входження в цифровий дискурс. Саме це робить модель придатною для коротких цифрових повідомлень, заголовків, дописів та інших форматів, у яких окрема політична одиниця може визначати значну частину смислової перспективи повідомлення.

(Current issues in linguodidactics [Aktual'ni pytannja lingvodydaktyky])
Analysis of Political Vocabulary in German-Language Digital Communication as a Means of Developing Students’ Critical and Communicative Competence (in Ukrainian) **[Analiz politychnoi leksyky v nimetskomovnii tsyfrovii komunikatsii yak zasobu formuvannia krytychnoi ta komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv]**
© ***Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.]***, *liubov.nakonechnaya@gmail.com*

Отже, аналіз політичної лексики може бути інтегрований у навчання німецької мови не як додатковий тематичний блок, а як метод організації роботи з автентичним цифровим матеріалом, що поєднує лексико-семантичне спостереження, прагматичну інтерпретацію, критичне читання та комунікативне продукування.

Перспективним напрямом подальших досліджень є апробація запропонованої моделі в іншомовних університетських курсах із подальшим визначенням особливостей її застосування на різних рівнях володіння німецькою мовою. Окремої уваги потребує створення корпусу німецькомовних цифрових політичних повідомлень, систематизованих за типом жанру, способом представлення політичної лексики, характером оцінності та прагматичною функцією.

Подальше дослідження може бути спрямоване також на зіставлення функціонування політичної лексики в різних цифрових жанрах, зокрема в коротких дописах, заголовках, коментарях, відеосубтитрах та мультимодальних повідомленнях. Це дозволить уточнити, яким чином зміна цифрового формату впливає на семантичне, оцінне та прагматичне навантаження політичної лексеми.

Перспективним є й дослідження можливостей інтеграції цифрових інструментів та систем генеративного штучного інтелекту в таку модель за умови збереження за студентом функції аналітичного контролю. У цьому разі особливо важливим стає не автоматичне отримання інтерпретації, а порівняння запропонованих системою варіантів із мовними доказами, представленими в тексті, та самостійне обґрунтування остаточного комунікативного рішення.

References:

1. Biebighäuser, K. (2023). Kritische Mediennutzung und Sprachenlernen. In Dvorecký, J., Reitbrecht, S., Sorger, B., & Schweiger, H. (Eds.), *IDT 2022: mit.sprache.teil.haben. Band 3: Sprachliche Teilhabe fördern. Innovative Ansätze und Technologien in Sprachunterricht und Hochschulbildung* (pp. 19–30). Erich Schmidt Verlag. https://doi.org/10.37307/b.978-3-503-21106-7.02
2. Bies, A. (2023). Politolinguistik im Fach Deutsch als Fremdsprache. *Aussiger Beiträge, 17*, 199–214. https://doi.org/10.21062/ab.2023.011
3. Bülow, L., & Merten, M.-L. (2025). Politische Internet-Memes als Chance und Herausforderung für den politikbezogenen Deutschunterricht. *Der Deutschunterricht, 77*(2), 59–69. https://www.friedrich-verlag.de/friedrich-plus/sekundarstufe/deutsch/sprachgebrauch/politische-internet-memes-20575
4. Ferron, I. (2024). Digitalisierung der politischen Kommunikation. Eine politolinguistische Analyse der Twitter/X-Kommunikation ausgewählter AfD-Politiker. *Lingue e Linguaggi, 65*, 439–462. https://doi.org/10.1285/i22390359v65p439
5. Weidacher, G. (2018). Erzählen als Element politischer Kommunikation in Sozialen Medien. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik, 48*, 309–330. https://link.springer.com/article/10.1007/s41244-018-0094-6#Sec1
6. Ylönen, S., Alanen, R., Huhta, A., Taalas, P., & Tarnanen, M. (2008). Entwicklung kritischer Medienkompetenz in der Sprachenlehrerausbildung. *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache, 34*, 185–210. https://users.jyu.fi/~sabyl/julkMedienkompetenz.pdf

© Наконечна Л. В. [Nakonechna L. V.], *liubov.nakonechnaya@gmail.com*